

DOSYA/DERLEME**SAHİBİNDEN SATILIK AZ KULLANILMIŞ
HAYAT PARÇASI: ÇOCUKLUK**

Hakan TÜZÜN*

*“orta ikiden ölerek ayrılan çocuklara”***1- Başlarken : Ters giden bir şeyler mi var?**

2006 yılında tüm dünyada 15 yaş üzeri 2.9 milyar kişi çalışmaktayken, aynı dönemde %6.3'lük işsizlik oranıyla 195.2 milyon kişi işsizdir. Geçmiş yıllarda ekonomik büyüme eğiliminin varlığını sürdürmesine karşın ne işsizlik oranında ne de çalışanlar içindeki yoksulların oranında belirgin düşüş gözlenmemektedir. Söz gelimi 1996-2006 yılları için dünya genelinde yıllık %4.1'lik ekonomik büyüme görülmesine karşın 1996'daki %6.1'lik işsizlik oranı 2006'da %6.3'le varlığını sürdürmektedir. Günde 2 dolarlık gelirin altındaki 1.37 milyar “çalışan yoksulun” durumunda iyileşme sağlanamamaktadır. Son on yıl içinde ekonomik büyüme yükselen verimlilik düzeyleri biçiminde etkisini göstermiş; dünyada verimlilik %26 artarken istihdam kapsamındaki küresel nüfustaki artış %16.6 olarak gerçekleşmiştir (ILO, 2007 (a)).

Ekonomi büyümekte, verimlilik artmakta buna karşın kitlesel işsizlik varlığını sürdürmekte, çalışmak isteyen milyonlarca erişkin insan iş bulamamaktayken; madalyonun öbür yüzünde, bir takım işler milyonlarca çocuğu bularak onları ailelerinden, okullarından, oyunlarından alıkoyabilmektedir. Yoksa bir yerlerde ters giden bir şeyler mi var?

2- Çalışan çocuklar kimler?: ILO normları

ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) çalışan çocuklarla ilgili iki temel mevzuatını 138 no'lu “asgari

yaş sözleşmesi” ve 182 no'lu “çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması sözleşmesi” oluşturmaktadır:

138 no'lu asgari yaş sözleşmesi (1973), işe girme asgari yaşının zorunlu eğitimi tamamlamak için gereken yaştan daha az olmayacağını, bunun 15 yaştan ya da ekonomisi ve eğitim düzeyi gelişmemiş ülkelerde 14 yaştan daha az olmayacağını saptamaktadır. 12-14 yaş arası çocukların durumu yeterince açık değildir çünkü 138 no'lu sözleşme 13-14 yaşındaki çocukların (gelişmekte olan ülkelerde 12-13 yaş çocukların) hafif işlerde çalışmasına izin vermiştir. Sözleşmeye göre, bu hafif işler çocuğun sağlığını ve gelişimini engellememeli, okula devamına ya da mesleki eğitimine engel olmamalıdır (ILO, 2003).

182 no'lu çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılması sözleşmesi (1999) 18 yaş altındaki çocuklar için çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin acilen ortadan kaldırılmasını amaçlamaktadır (ILO, 2003).

182 no'lu sözleşmede çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri tanımlanmıştır (ILO, 2007 (b)):

1- Angarya/köleliğin tüm biçimleri ve pratik olarak angarya/kölelikle aynı anlama gelecek durumlar: Çocukların satılması ve çocuk kaçakçılığı, borç bağımlılığı, kölelik, zorla çalıştırılma, savaşta kullanmak için zorla çocuk toplama.

2- Fahşelik ya da pornografi için çocuk kullanma.

3- Özellikle ilgili uluslar arası anlaşmalarla uyuşturucu olarak tanımlanmış maddelerin kaçakçılığında olduğu gibi yasa dışı aktivitelerde kullanılmak üzere çocuk temin edilmesini sağlama.

* Dr., Halk Sağlığı Uzmanı

4- Doğası ya da sahip olduğu koşulların sonucu olarak çocukların sağlığı, güvenliği ve morallerine zarar vermesi olası işler.

Diğer yandan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre de çocuklar sağlığı, eğitimi ve gelişmesi açısından tehlike oluşturan işlere karşı koruma hakkına sahiptirler. Devlet, işe kabul için asgari bir yaş sınırı tespit etmek ve çalışma koşullarını düzenlemek zorundadır (Özcebe, 2006).

ILO'nun çalışan çocuklarla ilgili terminolojisi bu sözleşmeler üzerinden temellendirilerek tanımlanmaktadır (ILO, 2006) :

Ekonomik olarak aktif çocuk: Haftada bir saatten fazla ücretli ya da ücretsiz olarak ev işleri haricinde çalışan 18 yaş altındaki tüm çocukları kapsamaktadır. Piyasaya yönelik olarak ya da olmaksızın, ücretli ya da ücretsiz, kısmi yada tam zaman süreli, yasal ya da yasa dışı, belirli bir nedene bağlı olarak ya da sürekli olarak çalışan, üretim sürecindeki tüm çocukları kapsayan; yalnızca kendi okulu ya da evindeki gündelik işleri yapan çocukları içermeyen geniş kapsamlı bir terimdir

Çalışan çocuk: ILO'nun asgari yaş sözleşmesi ilkelerine dayanmaktadır. Ekonomik olarak aktif çocuğa göre daha dar kapsamı vardır. Haftada birkaç saat hafif işlerde çalışan 12 yaş ve üzerindeki çocuklarla tehlikeli işlerde çalışmayan 15 yaş ve üzerindeki çocuklar çalışan çocuk tanımı içinde yer almamaktadır.

Tehlikeli işlerde çalışan çocuk: ILO'nun çocuk işçiliğinin en kötü biçimleri sözleşmesine göre güvenlik, sağlık ve moral gelişme bakımından yan etkilere sahip işlerde çalışan çocukları tanımlamaktadır. Tehlike aşırı iş yükü, çalışma yerinin fiziksel koşullarından kaynaklanabileceği gibi güvenli olarak bilinen işlerde çalışma sürelerinin uzunluğundan da kaynaklanabilmektedir. Bu tip işlerin tanımlandığı listeler ulusal düzeyde saptanmaktadır.

3- Çocuk emeğinin küresel niceliği

Tablo 1'de çocuk emeği kategorilerine göre çalışan çocukların sayıları ve toplam çocuk sayısı içindeki oranları görülmektedir:

Tablo 1. Yaşlara göre farklı çocuk emeği kategorileri tahmini, 2004.

Yaş grupları	Çocuk popülasyonu	Ekonomik olarak aktif çocuk	Çalışan çocuk	Tehlikeli işlerde çalışan çocuk
5-17				
Sayı (milyon)	1 566.3	317.4	217.7	126.3
İnsidans	100.0	20.3	13.9	8.1
5-14				
Sayı (milyon)	1 206.5	190.7	165.8	74.4
İnsidans	100.0	15.8	13.7	6.2
15-17				
Sayı (milyon)	359.8	126.7	51.9	51.9
İnsidans	100.0	35.2	14.4	14.4

Kaynak: ILO (2006)

Çalışan çocukları içinde erkeklerin oranı daha fazladır ve zaman içinde bu durumda önemli bir değişiklik olmamaktadır. Çocuk emeğinin sektörel dağılımı içinde ilk sırayı tarım almakta (%69) bunu hizmetler sektörü (%22) ve sanayi sektörü (%9) izlemektedir. 2004 yılında 5-14 yaş grubu için ekonomik olarak aktif çocukların coğrafi dağılımına bakıldığında en yüksek oranın sahra altı Afrika'da görüldüğü (%26.4) ve bunu Asya-Pasifik bölgesinin izlediği (%18.8) dikkat çekmektedir (ILO, 2006).

4- ILO'nun çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasının "maliyet kazanç analizi" çalışması

ILO, IPEC (çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için uluslar arası program) kapsamında çocuk işçiliğinin eliminasyonunun ekonomik maliyetleri ve kazançlarını değerlendiren bir çalışma gerçekleştirerek yayımladı. Çalışmada genel programın eylemleri hipotetik olarak tüm ülkelere uygulandığında programın her unsurunun maliyetinin yanı sıra çocuk işçiliğinin eliminasyonunun ve eğitimle ikame edilmesinin kazançları tahmin edilerek maliyet kazanç değerlendirilmesi yapılmaktadır (ILO, 2003) .

4.1- ILO maliyet kazanç analizinin gerekçeleri

Bu çalışmanın çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılıp kaldırılmaması gerektiği ile ilgili bir sonuç açığa çıkarma amacı taşımadığı, çocuk işçiliğinin eliminasyonunun verili bir taahhüt olduğu, çalışmanın finansal yükün ve ekonomik etkinin ortaya çıkmasını sağlayabileceği belirtilmektedir. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması için hangi kaynaklara gereksinim olduğu, ekonomik sonuçların neler olabileceği, bunların farklı sektörler arasında nasıl dağıtılacağı konuları ise bir soru cümlesinin sözcükleri olarak sıralanmaktadır (ILO, 2003). Maliyet kazanç analizinde (MKA) sonuç olarak maliyetlerin kazançların üzerinde saptanması durumunda ekonomik değerlendirilmesi yapılan işlemin durdurulması gerektiği; bu bakımdan bu çalışmanın geleneksel anlamda bir MKA olmadığı vurgulanmaktadır. Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasının sosyal kazancının bir bileşeni olarak ekonomik kazancın gösterilmesinin amaçlandığı söylenerek; çalışma sonuç olarak net ekonomik maliyeti

gösterseydi de çocuk işçiliğinin eliminasyonunun destekleneceği eklenmektedir (ILO, 2003) .

4.2- Çocuk emeğinin ekonomik etkileri üzerine sorular ve yanıtlar

MKA çalışmasında çocuk emeğinin ekonomik etkileri tartışılırken üç soru gündeme getirilmektedir (ILO, 2003):

1- Çocuk işçiliği bütünüyle bir sorun mudur? Çalışan çocuklar tarafından yaratılan ekonomik değer bu aktivitenin maliyetinin üzerinde ise çalışmalarına izin verilmemeli mi? Bazı ekonomistler, çocuklar ya da aileleri çocuğun çalışmasını alternatif durumlara tercih ettiyse bu durumda net ekonomik değer (kazanç eksi maliyet) pozitif olacağını kabul etme eğilimindedirler. Diğer bir yönden yapılan programlar çocuk işçiliğini azaltırsa hane halkları daha önce olduklarından daha kötü duruma düşerler mi?

2- Ekonomik gelişme çocuk işçiliğini otomatik olarak ortadan kaldırır mı? Gelişmekte olan ülkelerde koruyucu aktiviteleri bırakıp ekonomik büyümenin gelecekte sorununu çözmesi beklenebilir mi?

3- Çocuk işçiliği acil ilgi gerektiren bir soruysa, ailelere kredi sağlama gibi ekonomi içi faktörlerle durum düzeltilir mi?

Soruların olası yanıtları üzerinden tartışma sürdürülmektedir:

1- Sorun ekonomi içi anlayışın öngördüğü gibi olumsuz koşulların neden olduğu piyasa yetersizlikleri ile ilişkilendirilerek açıklanabilecek problemlerden ibaretse bunların geleneksel ekonomik yöntemlerin işletilmesi ile çözülebilir nitelikte olması gereklidir.

2- Ekonomik gelişme gösteren ve çocuk işçiliği oranlarını azaltan ülkelerin deneyimleri, hane halkı gelirindeki artış ve eğitime geri dönmenin çocuk sömürsünün azalmasında etkili olan temel faktörler olduğunu ortaya koymaktadır. Politik kanallar aracılığıyla gerçekleşen sosyal reformların eğitimdeki yatırımlarla birlikte çocuk işçiliğinin azalmasında ekonomik büyümeyi müteakiben açıklayıcı faktörler olarak öngörülmektedir.

3- Piyasa (kredi) yetersizliği (market failures), ebeveynlerin çocuklarının gelecekteki kazançları için çocuklarını işten almak ve eğitimlerini sağlamak için

gerekli borcu/krediyi alamamaları olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmanın strateji olarak kredi reformunu savlamadığı belirtilerek bunun nedenleri açıklanmaktadır: Birincisi, beşeri sermayeye yatırımın finansmanı için piyasa kredisi yetersizliğinin her yerde rastlanan yaygın bir durum olması. İkincisi, iş durumları ve sağlıklarının geleceği belirsiz olan yoksul ailelerin sınırlı gelirleri için borcun büyük sorumluluk oluşturmasıdır. Çalışmada çocuk işçiliğinin azalması ve beşeri sermayeye yatırımın bir sosyal amaç olarak görülmesinin tercih edileceği belirtilmekte kendi yaklaşımlarının finansal kısıtlılığı olan ailelere gelir transferi yapılmasının olduğu eklenmektedir.

Ara başlık: bir ekonomik değerlendirme yöntemi olarak maliyet kazanç analizi

MKA'da herhangi bir programın ya da tedavinin kendi içinde girdileri ve sonuçları aynı birimlerle parasal olarak kıyaslanmaktadır. Ancak hastanın kendisini daha sağlıklı hissetmesinden kaynaklanan değerlerin zor ölçülebildiğinden sağlık çıktısının parasal ifadesinde "ödeme niyeti" (willingness to pay) yöntemi kullanılmaktadır. Bu yöntemle daha iyi bir sağlık konumu için kişilerin ödemeye razı oldukları miktarla sağlıkta ölçülen iyileşme kıyaslanır (Çilingiroğlu, 2006).

Tabloda maliyet kazanç analizinin bir ekonomik değerlendirme yöntemi olarak olumlu ve olumsuz yönleri görülmektedir:

"Ödeme niyeti" (belirtilen iyileşme düzeyine karşılık kişilerin ödemeye razı oldukları para miktarı) ile ilgili çalışmaların bazı sonuçlarından örnek verilmesi, resmin daha anlaşılır hale gelmesine yardımcı olabilir. Anjina pektorisle ilgili bir çalışmada 3 aylık süre için anjina ataklarının %50 azalması için ödeme niyeti iki farklı değerlendirme yöntemiyle 345 \$ ve 290\$ olarak bulunmuştur. Regresyon analizi ödeme niyeti ile ilgili faktörlerin gelir düzeyi, anjina pektoris düzeyi, atak sıklığı, atak hızındaki azalma oranı olduğunu göstermektedir (Kartman, 1996). Obesiteyle ilgili bir çalışmada kişi başı aylık gelir ortalaması 1,585 \$ bulunmuşken ödeme niyeti ortalaması 3280 \$, ortancası 1,330 \$ bulunmuştur. Yüksek ödeme niyeti miktarının ilişkili bulunduğu faktörler yüksek gelir düzeyi, yüksek kilo, yüksek eğitim düzeyi, kadın cinsiyet, algılanan sağlığın kötü olması, düşük yaş ve obezitenin erken yaşlarda başlamasıdır. İncelenenlerin yarısından çoğu ödeme niyetinde oldukları parayı

Tablo 2. Maliyet kazanç analizinin olumlu ve olumsuz yönleri

Olumlu yönleri	Olumsuz yönleri
Maliyet ve etkiler aynı birimle parasal olarak kıyaslanabilir. Sektörler arası karşılaştırma yapılabilir.	Zenginleri yoksullardan daha fazla kollar.
Sağlık dışı sonuçları etkileyen programların etkisi görülebilir. Toplam sağlık harcamalarının niceliğini değerlendirmede kullanılabilir.	Maliyet ve kazancın toplumdaki dağılımını göz önüne almaz. Ekonomik üretkenliği maksimize etmeyi amaçlamaz.

Kaynak: Çilingiroğlu, 2006.

karşılama için gerekirse borç alabileceklerini belirtmişlerdir (Narbro, 2000). Gastroözefageal reflüsü olan hastalarda yapılan bir çalışmanın sonuçlarına göre ödemeye niyeti miktarı hastalığın şiddetine göre değişmektedir. Örneğin hastalığın hafif olduğu bir hastada kısmi iyileşme sağlayacak bir tedavi için miktar 30.7 \$ iken, hastalığın ağır olduğu bir hastada kısmi iyileşmeyi sağlayacak bir tedavi için miktar 32.2 \$, tam iyileşmeyi sağlayacak bir tedavi için 108.4 \$'dır (Kleinman, 2002).

Söz konusu resmi açıklayan sadece kronik hastalıklara yönelik olarak yapılmış çalışmalar değil, gelişmekte olan ülkelerde bulaşıcı hastalıklara yönelik olarak yapılmış çalışma sonuçları da bulunmaktadır. Kamerun'da AIDS hastalarıyla yapılan bir çalışmada, hastalar içinde ödeme niyetinde olanların oranının direkt olarak maliyetle ilişkili olduğu (günlük 1 \$'lık maliyet için ödeme niyetinde olanların oranı %69 iken, 2 \$ için %22 ve 3\$ için %9'dur) ve ödeme niyetinde olanların oranının erkeklerde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada tedavinin başlangıcından 6 ay sonra hastaların %22'sinin tedaviye devam etmekte olduğu, tedaviyi bırakanların büyük kısmı için nedenin finansal kısıtlılıklar olduğu belirtilmektedir (Muko, 2004). Kenya'da şistozomiyazisle ilişkili sağlık durumu için yapılan bir çalışmaya göre ödeme niyeti ile ilişkili değişkenler cinsiyet ve iş durumudur (Kirigia, 2000).

Ortaya çıkan resmin görüntüsü galiba bir pazar yerini andırıyor. Hastalığın şiddetine ve tedavinin etkinliğine göre patolojiler etiketlenilerek raflardaki/tezgahlardaki yerlerini alıyorlar. Böylece müşterilere istedikleri tercihi seçme özgürlüğü de tanınmış oluyor!

4.3- ILO maliyet kazanç analizinin çerçevesi

Bu çalışmada değerlendirmeler yapılırken 12 yaş altı çalışan tüm çocuklar, 12-14 yaş arası haftada 14 saatten daha fazla çalışan çocuklar, 18 yaş altında çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinde çalışanlar "çalışan çocuk" kabul edilmiştir (ILO, 2003).

4.3.1- Maliyetler

1-Eğitim desteği: Çocuk popülasyonundaki değişimde dikkate alınarak tüm çocuklar için okul kapasitesini geliştirmek ve kalitesini yükseltmenin güncel maliyeti tahmin edilmiştir (ILO, 2003).

2-Gelir transferi: Gelir transfer programı çalışan çocukların işten okula dönmelerinin maliyetinin haneye ödenmesi biçimindedir (ILO, 2003).

3-Okul dışı müdahaleler: 182 no'lu sözleşmede belirtilen çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin eliminasyonuna yönelik müdahale programlarıdır (ILO, 2003).

4-Fırsat maliyeti: Çocuğun ekonomik aktiviteden çekilmesi nedeniyle oluşan kazanç kaybını ifade etmektedir (ILO, 2003).

4.3.2- Kazançlar

Çalışmaktan alıkonan çocukların oluşturacağı yeni nesil çalışanların artmış eğitim düzeyi sonucu oluşan üretim kapasitesi artışı ve çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasına bağlı olarak sağlığın gelişmesinden umulan ekonomik kazançlar öngörülen iki temel kazancı oluşturmaktadır (ILO, 2003).

Tabloda MKA kapsamında öngörülen maliyet ve kazançlar özetlenmektedir:

4.4- ILO maliyet kazanç analizinin bazı sonuçları:

Sonuçlar ILO ve Dünya Bankası verilerine göre 5 kategoride gruplandırılmış 152 ülkeyi kapsamaktadır: Geçiş ülkeleri (26), Asya (32), Latin Amerika (29), sahra altı Afrika (43), kuzey Afrika ve orta doğu (22). Çok yüksek gelirli ülkeler verileri olmaması nedeniyle ve çalışan çocuk örüntüleri diğer ülkelerden farklılık gösterdiği için dikkate alınmamıştır. Türkiye kuzey Afrika ve orta doğu bölgesinde değerlendirilmiştir.

Tablo 3. Maliyet kazanç analizinde öngörülen maliyetler ve kazançlar

Maliyetler	
Eğitim desteği	Yeni okullar yapma, yeni öğretmenler yetiştirme ya da kiralama, ek eğitim materyalleri tedariki
Transfer uygulaması	Gelir transferi programının yönetim maliyetleri
Müdahaleler	Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasının maliyeti
Fırsat maliyeti	Çocuk işgücünün eksilmesinin hane halkına maliyeti
Kazançlar	
Eğitim	Verimlilik artışı ve yüksek eğitimle ilişkili para kazanma kapasitesi
Sağlık	Çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin ortadan kaldırılmasına bağlı kaza ve yaralanmalardaki azalıştan kaynaklanan kazanç

Kaynak : ILO, 2003.

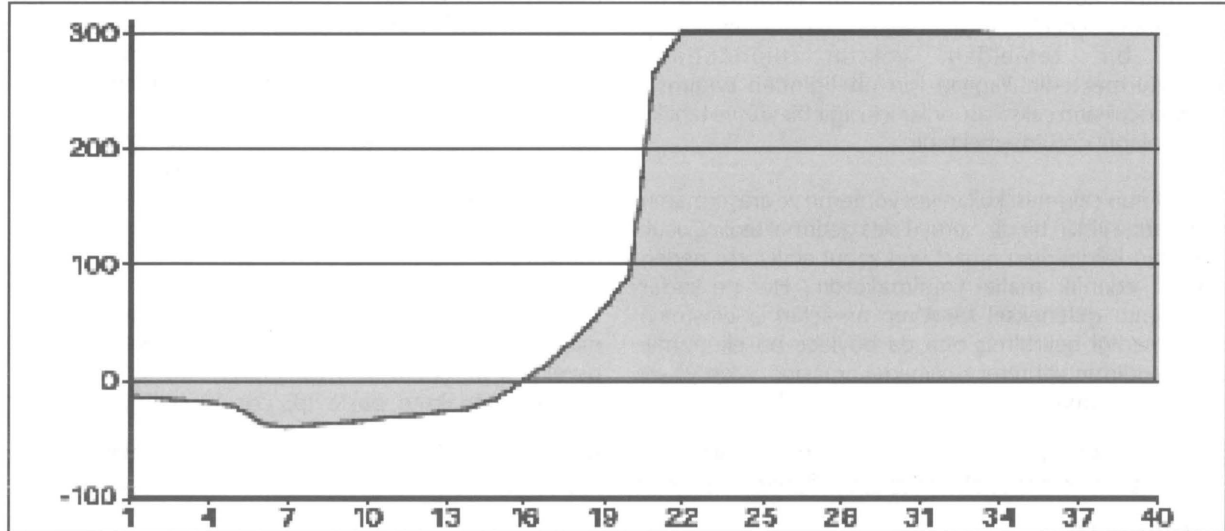
Net ekonomik kazanç toplam ekonomik maliyetlerle toplam ekonomik kazançlar arasındaki farkı tanımlamaktadır. Net finansal kazanç ise bu finansal maliyetten (kamunun yaptığı) gelir transferlerinin düşülmesiyle oluşur. Programın 20 yılı boyunca oluşacak maliyetler ve kazançlar tek bir sayıda yoğunlaştırılmıştır. Bunlar azaltılmış mevcut değerlerdir; programın 20 yılı boyunca oluşacak maliyet ve kazançlar gelecekte oluşacak miktarlarda yıllık %5'lik bir indirim üzerinden hesaplama yapılarak bugünün sayılarına eşitlenmiştir. Tablo 4'te çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasının maliyetleri ve kazançları görülmektedir.

miktari ile ilgili bilgi içermemektedir. Transfer ödemesinin katılmasının kazancın maliyeti geçtiği yılı geciktireceği fakat bunun tüm sonuçları temelden değiştirmeyeceği ifade edilmektedir) İlk 8 yıl aşağıya doğru yön çizen grafik sonra yön değiştirmekte 2016 yılından itibaren ise pozitif değer almaya başlamaktadır. Bu sonuç çocuk işçiliği eliminasyon programının genel ekonomik karakterini yansıtmaktadır. Pozitif yönelim 2020 yılından itibaren dramatik olarak ortaya çıkmaktadır, bu noktadan itibaren artık maliyet söz konusu olmayıp yalnız geliştirilmiş eğitim ve sağlıktan kaynaklanan kazanç söz konusudur (ILO, 2003).

Şekil 1'de azaltılmamış yıllık net ekonomik kazancın zaman içindeki seyri görülmektedir. (Bu şekil gelir transferi

Yaklaşık 15 yıl boyunca kazançlar maliyetlerin arkasından gelmektedir. Maliyetler 20 yıl sonra

Şekil 1 : Yıllık (azaltılmamış) net ekonomik kazancın zaman içindeki değişimi (satın alma paritesine göre düzeltilmiş olarak milyar \$)

Kaynak : ILO, 2003.

Tablo 4. Tüm periyod boyunca (2000-2020) çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasının toplam ekonomik maliyeti ve kazancı (satın alma paritesine göre düzeltilmiş olarak milyar dolar)

Bölge	Geçiş ülkeleri	Asya	Latin Amerika	Sahra Altı Afrika	Kuzey Afrika ve Orta Asya	Genel
Toplam Maliyetler	25.6	458.8	76.6	139.5	59.7	760.3
Eğitim desteği	8.5	299.1	38.7	107.4	39.6	493.4
Transfer uygulaması	0.7	6.3	1.2	1.5	1.1	10.7
Müdahaleler	0.4	2.4	5.8	0.6	0.2	9.4
Fırsat maliyeti	16.0	151.0	30.9	30.1	18.8	246.8
Toplam Kazançlar	149.8	3321.3	407.2	723.9	504.1	5106.3
Eğitim	145.8	3307.2	403.4	721.8	500.2	5078.4
Sağlık	4.0	14.0	3.8	2.1	3.9	28.0
Net ekonomik kazanç	124.2	2862.4	330.6	584.4	444.4	4346.1
	(% 5.1)	(%27.0)	(%9.3)	(%54.0)	(%23.2)	(%22.2)
Transfer harcaması	13.1	125.8	23.5	29.1	22.1	213.6
Net finansal kazanç	111.1	2736.6	307.1	555.4	422.3	4132.5
	(%4.6)	(%25.9)	(%8.7)	(%51.3)	(%22.0)	(%21.1)

Kaynak : ILO, 2003. (parantez içindeki yüzdeler toplanmış yıllık ulusal gelir üzerinden alınmıştır)

sonlanacaktır, fakat kazançlar yaklaşık 40 yıl boyunca devam edecektir. Bu noktada böylesi uzun süreç ve büyüklükteki bir yatırımı kimin finanse edeceğinin kritik soruyu oluşturduğu belirtilmektedir. Bunu sağlayacak bütçenin potansiyel olarak mevcut olduğu, fakat sorunun ekonomik bir soru olmaktan öte politik bir tercih olduğu vurgulanmaktadır (ILO, 2003).

Şekil 2’de çocuk işçiliği eliminasyonunun ortalama yıllık maliyeti diğer yıllık harcamalarla karşılaştırılmaktadır.

4.5- Bitirirken : ILO maliyet kazanç analizinin düşündürdükleri

ILO tarafından çocuk emeğinin kategorize edilmesi ve bu yapılırken çalışan çocuk tanımının sınırlandırılarak hafif(!) işlerde çalışan 12 yaş üzeri çocukların ve tehlikesiz(!) işlerde çalışan 15 yaş üzerindeki çocukların kapsam dışında tutulması; çocukluğu bütüncül bir tanımlama ile adlandırılan ve çocukların çalışmasına kategorik olarak karşı çıkan bir temelden yoksun olduğunu düşündürmektedir. Yapılan işin niteliğinden bağımsız olarak çocukların çalışması onlar için ağır bir yük ve tehlike etkeni olarak görülmemektedir.

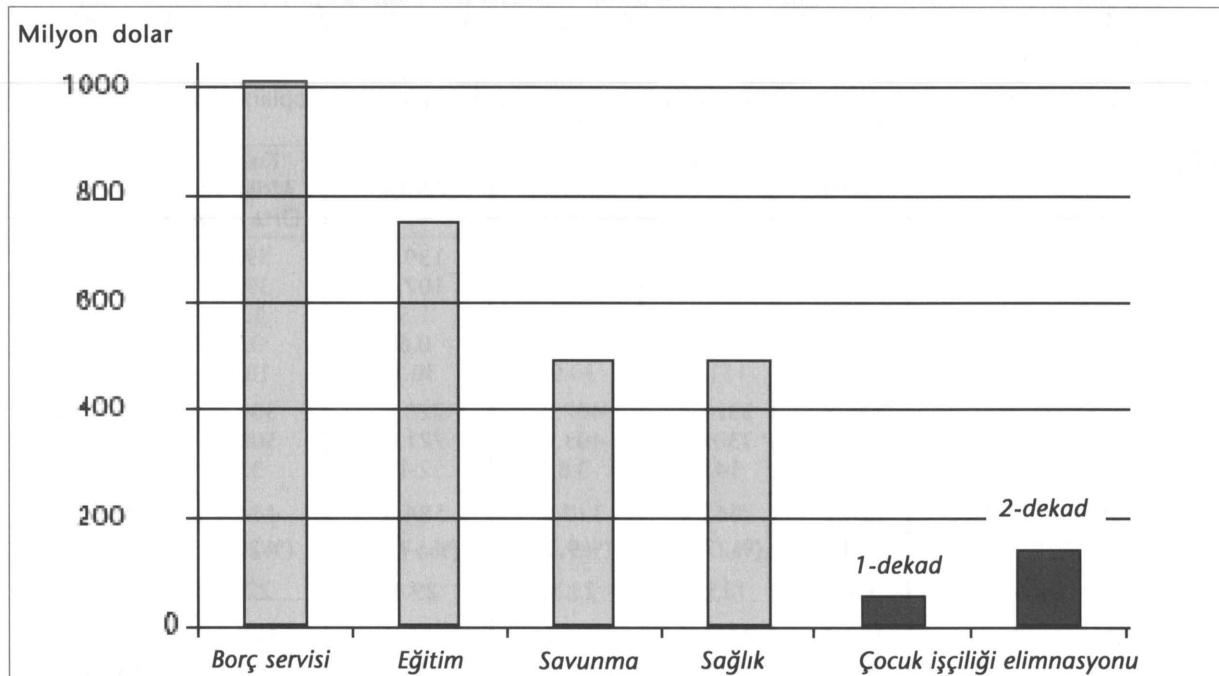
ILO’nun çalışması kullanılan yöntem ve araştırmanın sonuçlarına ilişkin bir dizi soruyu akla getirmektedir. Çocuk işçiliğinin kaldırılması amacı veri kabul ediliyorsa neden maliyet etkinlik analizi yapılmaktadır? Her ne kadar çalışmanın geleneksel MKA’nın amaçlarına ulaşmayı öngörmediği belirtilmiş olsa da böylece bu ekonomik değerlendirme yöntemi kullanılma amacına aykırı ya da kullanılma amacını aşan bir araç olarak kullanılmış

olmuyor mu? Çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması amacı çocukların çalıştırılmasını kabullenemeyen bir ahlaki önermenin sonucu olarak mı anlamlıdır, bir maliyet etkinlik analizi sonucunun önerisi olarak mı? “Ekonomik rasyonalite” paradigması çalışan çocuklar sorunun çözümüne ilişkin bir akıl yürütme aracı olabilir mi yoksa kendisi çalışan çocukların mevcut durumunu ortaya çıkaran etmenlerden birisi olarak mı görülmelidir?

Kazançlar maliyetlerin üzerinde çıkmasaydı bu sonuç nasıl değerlendirilecekti? Bu durumda çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılması amacının sürdürüleceği deklare edilmiş olmasına karşın bu sonuç araştırmacıların niyetlerinden bağımsız olarak çocuk işçiliği ile mücadele süreci içindeki/karşısındaki aktörlere nasıl yansıtacaktır? Bu sorunun ayna görüntüsüne bakarsak, mevcut sonuç olarak çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasının kazançları maliyetlerinin bu kadar üzerinde olduğu halde neden ortadan kaldırılamamaktadır? Bu durumda ILO çalışmasında belirtilen çocuk işçiliğinin sürdürülmesinin ekonomik olarak pahalı olduğu, bu sonucun agresif eliminasyon programlarını mümkün kılabileceği, saptaması bir temenniden ibaret kalmaktadır. Diğer yandan etkinlik ve verimlilik konusunda mangalda kül bırakmayan egemen serbest piyasa mentalitesinin bu kadar “kazançlı bir işlemi” becerememesi kendi rasyonalitesini tartışılır kılmaktadır.

Konuya egemen ekonomik perspektifle yaklaşım, mikro ekonomik olarak ailelerin net kazançları olduğu gerekçesi ile çocukların çalışmasını bir sorun olarak tanımlamaktan başlayıp; çocuk işçiliğini, yoksul

Şekil 2. Çocuk işçiliği eliminasyonunun ortalama yıllık maliyetinin diğer yıllık harcamalarla karşılaştırılması (satın alma paritesine göre düzeltilmiş olarak - milyar \$)

Kaynak : ILO, 2003.

ailelerin çocuklarının gelecekteki kazançlarına karşılık onları işten almalarını ve eğitimlerini sağlayacak borcu/ krediyi alamamalarına bağlayarak sonlanabilmektedir. Piyasa kendi rasyonalitesi (!) gereği yoksul ailelere bu krediyi veremeyeceği için olgu "piyasa yetersizliği" tabiri ile açıklığa kavuşmaktadır. MKA sonucunda programın ilk 15 yılında maliyetlerin kazançların üzerinde olacağı belirtilerek kritik sorunun böyle uzun vadeli ve büyük yatırımı kimin finanse edeceği olduğu vurgulanmaktadır. Makroekonomik olarak da kazançlar maliyetlerin üzerinde olmasına karşın böylesi uzun vadeli bir sürecin işletilmesinin piyasa aklına göre rasyonel bulunmayacağı tahmin edilebilir.

Büyüme ve verimlilik konusunda başarılı olan piyasa sistemi sıra çocuklara geldiğinde -aslına bakılırsa sıra eğitime, sağlığa, çevreye, barışa v.b geldiğinde olduğu gibi- "yetersiz" kalmaktadır. Çalışan çocuklar, piyasa kaynaklı bakış açısına göre, MKA tabiri ile ifade etmek gerekirse "ödeme niyeti" olmadığı için ortadan kaldırılmasının maliyetleri karşılanmayan arızı bir durum olarak görülmektedir. Ama daha geniş bir bakış açısıyla eğitim, sağlık, çevre gibi diğer alanlardaki sonuçlarla birlikte değerlendirildiğinde karşımızda -sadece çalışan çocukların ailelerinin kredilendirilmesiyle ilgili kredi yetersizlikleri ile değil- yapısal nitelikli yetersizliklerle malul bir sistem olduğu görülebilir. O halde çocukluğu satılabilir bir hayat parçası olarak metalaştıran ve bu metanın ederi üzerine sorular ortaya koyan bakış açısına karşı, çalışan bütün çocuklara koşulsuz olarak oyuncaklarını geri veren yanıtları dillendirmek üzere el kaldıracak başka bakış açılarına ihtiyaç var.

*"Buraya bakın, burada, bu kara mermerin altında
Bir teneffüs daha yaşasaydı
Tabiattan tahtaya kalkacak bir çocuk gömülüdür
Devlet dersinde öldürülmüştür*

*Devletin ve tabiatın ortak ve yanlış sorusu şuydu:
Maveraünnehir nereye dökülür?
En arka sırada bir parmağın tek ve doğru karşılığı:
Solgun bir halk çocukları ayaklanmasının kalbine! dir"*

*Bu ölümü de bastırmak için boynuna mekik oyalı mor
Bir yazma bağlayan eski eskici babası yazmıştır:
Yani ki onu oyuncakları olduğuna inandırmıştım
....."*

Ece Ayhan

KAYNAKLAR

Çilingiroğlu N. (2006) Sağlık Bakım Hizmetlerinde Ekonomik Değerlendirme Teknikleri s: 1100-1124, içinde Güler Ç, Akın I. Halk Sağlığı Temel Bilgiler Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

ILO (2003) International Programme on the Elimination of Child Labour (IPEC) Investing In Every Child An Economic Study of the Costs and Benefits of Eliminating Child Labour

ILO (2006) The end of child labour: Within reach; Global Report under the Follow-up to the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work 2006

ILO (2007a) Global Employment Trends Brief, <http://www.ilo.org/public/english/employment/strat/download/getb07en.pdf> (Erişim Tarihi: 01.08.2007)

ILO (2007b) IPEC action against child labour *Highlights 2006*.

Kartman B, Andersson F, Johannesson M. (1996) Willingness to pay for reductions in angina pectoris attacks. *Med Decis Making.* ,16(3):248-53.

Kirigia JM, Sambo LG, Kainyu LH (2000) Willingness-to-pay for schistosomiasis-related health outcomes in Kenya. *Afr J Health Sci.* ,7(3-4):55-67.

Kleinman L, McIntosh E, Ryan M, Schmier J, Crawley J, Locke R, Lissovoy G. (2002) Willingness to pay for complete symptom relief of gastroesophageal reflux disease *Arch Intern Med Vol 162 June 24*

Muko KN, Ngwa VC, Chigang LC, Ngwa IG, Meiburg A, Shu EN. (2004) Willingness to pay for treatment with highly active antiretroviral (HAART) drugs: a rural case study in Cameroon. *SAHARA J.* , 1(2):107-13.

Narbro K, Sjöström L. (2000) Willingness to pay for obesity treatment. *Int J Technol Assess Health Care.*, 16(1):50-9.

Özcebe H. (2006) Güç Koşullar Altındaki Çocuklar s: 375-417 içinde Güler Ç, Akın I. Halk Sağlığı Temel Bilgiler Hacettepe Üniversitesi Yayınları.